

370. Szébeny, Érmente-dűlő

(Baranya megye) I

Az M6 autópálya építése közben a főpálya 176+500 km-szelvényében gépi humuszolás közben két sír került elő 2008. április 25-én. A területen más régészeti jelenséget nem tapasztaltunk, április 26-án a két sírt kibontottuk és dokumentáltuk. A terület további kutatása közben még két sír került elő. A sírok megközelítőleg Ny–K-i irányításúak voltak, háton fekvő nyújtott csontvázas temetkezések, mellékletet nem tartalmaztak. A sírgödör nem látszott, a munkagép a humuszolás során mindkét csontváz felsőtestét elvitte.

SIMON BÉLA

371. Szederkény, Kukorica-dűlő

(Baranya megye) U, R, B, V, LT, Ró, A, Á

A lelőhelyet K-ról és D-ről a Monyoródi-vízfolyás, Ny-ról a Karasicával párhuzamos szederkényi malomárok, É-ről pedig az 57. sz. út vonala határolja. Az enyhén déli lejtésű dombhátat egy É–D irányú időszakos vízmosás egyharmad-kétharmad arányban osztja (a keleti rész a kisebb).

A lelőhelyből (M60-B095) az M60 gyorsforgalmi út átlagosan 60 m széles, K–Ny irányú nyomvonalán végeztünk megelőző feltárást 2005 szeptembere és 2007 novembere között. 2008-ban a kivitelezéshez kapcsolódóan egy keresztező, és két párhuzamos földutat kutattunk: mintegy 125 000 m²-en mintegy 3000 objektumot tártunk fel. A lelőhely mellől az 1960-as évekből ismert volt egy római villa, amelynek maradványai a lelőhelytől D-re fekvő halastó létesítésekor kerültek elő.

A lelőhelyet K-ról határoló Monyoródi-vízfolyástól Ny felé indulva enyhén emelkedik a terep. Ezen az enyhe, K-re néző lejtőn a lelőhely K-i felén a lengyeli kultúrához tartozó település kerítőárkát, egyéb telepjelenségeket (munkagödröket, tárológödröket, árkokat) tártunk fel. A lejtő tetején a bólyi bekötőút szakította meg a feltárást területét, majd ezt követően a terep az időszakos vízmosás irányába lejtett. Ezen, a vízmosásig tartó, mintegy 300 m-es szakaszon a már említett lengyeli település jelenségei mellett, a nyomvonal É-i felén előkerült egy 40 hamvasztásos sírból álló középső bronzkori (mészbetétes edények népe) temető; egy nagy kiterjedésű, római korra keltezhető bányagödör, mely a hideg löszös altalaj alatt található jó minőségű, agyagos paleotalaj kitermelésére szolgált. A bólyi út mellett előkerült több, a leletanyaga alapján a Körös-kultúrához és a korai dunántúli vonaldíszes kultúrához tartozó telepjelenség. A számos neolitikumból származó objektum leletanyagából említésre méltó a nagy mennyiségben előkerült idol- és agyagoltár-töredék, illetve kőpenge, magkő. A bólyi bekötőúttól kissé távolabb késő bronzkori, a leletanyag alapján a késő halomsíros, illetve az urnamezős kultúrához tartozó házat és tárológödröket találtunk. A területre jellemző, hogy mintegy 75 m-es közönségesen jelentkeztek a lengyeli kultúra településéhez

tartozó, É–D lefutású, feltehetően vízvezetésre szolgáló árokszakaszok, illetve elszórtan kerültek elő neolitikumtól zsugorított csontvázas temetkezések.

A lelőhelyet harmadoló vízmosás felé közeledve a terep meredekebbé vált, és ezen a Ny-i lejtésű felületen megjelentek a kora vaskorra keltezhető tárológödrök, késő vaskori (kelta) telepjelenségek (ágasfás-szelemen szerkezetű gödörházak, tárológödrök), illetve késő római és kora népvándorlás kori telepjelenségek. Említésre méltó egy késő vaskori, sajnos nagymértékben elszántott kovácsműhely maradványa, melyben a vassalak műszeres elemzése alapján gyevasat használtak fel. A késő római gödrökben a szomszédos platón található, és már említett római villa törmeléke került elő, a kora népvándorlás kori anyagból pedig kiemelkedő egy szemétdöbről előkerült aranylemez, mely fegyverdíszítésként funkcionálhatott eredetileg. Rombuszos formája és díszítése a Pécs-üszögpusztai lelettel mutat rokonságot. A vízmosáshoz közeledve ritkult a jelenségsűrűség.

A vízmosás után egy K felé néző enyhe emelkedő vezet fel a lelőhely középső harmadát alkotó platós részre. A lejtőn előkerült több, késő avar korra keltezhető sütőkemence, melyek többsége kemencebokrot alkotott. A platós részen ismét sűrűsödtek a jelenségek: itt is előkerült egy a lengyeli kultúrához tartozó település, újra megjelentek a neolitikumtól zsugorított csontvázas temetkezések (az egész lelőhelyen összesen 53-at tártunk fel), illetve a nyomvonalától D-re található római villához tartozó objektumok (edényégető kemencék, tárológödrök, árkok, és egy kút). A platóra vezető lejtőn található sütőkemencék egy késő avar kori településhez tartoztak, mely egészen a lelőhely Ny-i határát alkotó Karasicáig terjedt. Az összesen 58, sokszor védőtetővel is ellátott kemence mellett feltártunk egy kovácsműhelyt, 22 ágasfás-szelemen szerkezetű gödörházat, melyek sarkában kemence állt, illetve egy olyan gödörházat, melyben kőből rakott tűzhely volt. A plató középső részén helyezkedett el egy középső bronzkori település (mészbetétes edények népe), ebből azonban csak pár jelenséget (gödörházat, tárológödört) tártunk fel, mivel a településréteg nagy része belecsúszott a nyomvonal déli határán egymás mellett található két római kori bányagödörbe. A plató középső részén ritkultak a jelenségek, de a Ny-i felén ismét sűrűn jelentkeztek késő bronzkori gödörbokok, házalapgödrök, a késő avar kori település jelenségei, és egy É–D lefutású vízvezető árok. Előkerült néhány a péceli kultúrához kapcsolható gödör, egy gödörsír, és több áldozati gödör, benne egész szarvasmarhacsontvázzal. A platós részen egy kora Árpád-kori, négy cölöplyukas gödörház jelentette a lelőhely legfiatalabb objektumát, egy késő római gödörből pedig ismét több fegyverdíszítő aranylemez került elő.

A lelőhely Ny-i végében a vonaldíszes- és lengyeli kultúrához tartozó telepjelenségek mellett előkerült egy késő római és kora népvándorlás kori temető, 103 sírral. A halottakat részben földsírbá, részben téglasírbá temették el. A késő római K–Ny tájolású sírok kivétel nélkül ra-

boltak voltak, feltehetően a késő római népességet váltó, É-D tájolással temetkező barbár népesség által. Említésre méltó a sírokból előkerült két arany ruhatű, több csont viseleti tárgy (hajtű, fésű), és üveg pohár. A téglasírok építőanyaga a közeli villaépületből származott.

A lelőhely Ny-i végét jelentő meredek lejtőn a régészeti jelenségek nagy része a talajerózió miatt megsemmisült, de még így is feltárhattunk 2 késő kelta edényégető-kemencét (közös munkagödörrel) és egy gödörházat, illetve több, a már korábban említett késő avar településhez tartozó jelenséget. Ez a falu egészen a malomárokig terjedt, mert az annak a partján haladó keresztező földúton szintén feltártunk egy kemencés gödörházat, és több sütőkemencét. Néhány késő bronzkori település jelezte, hogy korábban is laktak a Karasica partján.

KOVALICZKY GERGELY

372. Szeged, Várkert

(Csongrád megye) Kk

Az 1999 óta – két év megszakítással – folyamatosan tartó feltárás során előkerült a 14. sz. elején már biztosan álló szegedi vártemplom D-i főfalának 22 m hosszú, valamint É-i főfalának mintegy 18 m hosszú szakasza. Az évek folyamán a templom körüli temetőből, valamint a templomon belüli családi kriptákból összesen 800 vázat sikerült kibontani. Ezek döntő többsége a 14. sz. elejétől a 16. sz. közepéig keltezhető.

2008-ban kibontottunk további 22 kriptát és több mint 100 sírt. A mellékletek alapján a sírok a 15. sz. második fele–16. sz. közepe közé tehetőek, vagyis a templom legkésőbbi fázisához tartoznak.

Ezzel párhuzamosan a terület Ny-i irányú bővítéséhez is hozzáláttunk. Feltártuk a korábbi ásatások eredményeképpen már lokalizált „Hauptwacht”-nak, Főőrhelynek nevezett épület nagy részét is. Az őrhelyet közvetlen a templom Ny-i végében alakították ki úgy, hogy a templom falával párhuzamosan, egy 7 m széles részt leválasztottak, majd ezt több önálló helyiségre osztották. (A válaszfalakba nem egyszer középkori faragványokat is beépítettek.) A padlók alatt a 18. század eleji 5. járószint jelentkezett. A területet É-D-i irányban több közmű is átszelte, a templom Ny-i bejáratát nem tudtuk feltárni.

FOGAS OTTÓ

373. Szeged-Algyő, Czirok-tanya

(Csongrád megye) Sza

A Keleti út és a tervezett M43 nyomvonal bal oldalán, a 12+550–12+750 km-szelvényben található a lelőhely, a Déli úttól Ny-ra, a Déli és a Keleti kereszteződésében található tanya háta mögött. Egy a környezetéből alig kiemelkedő dombháton fekszik. A dombhát D, azaz a Pörös-ér felé lejt, egykor minden bizonnyal vízparti település lehetett. A lelőhely a Pörös-és enyhe partján helyezkedik el.

2008. szeptember folyamán Fogas Ottó vezetésével próbafeltárás zajlott, egy szarmata település nyomai

kerültek napvilágra. A megelőző feltárást 2008. október 20-án kezdtük meg. A lelőhely központi részén szórva-nyosan néhány árok és pár kisebb objektum került elő, kevés szarmata kori edénytöredékekkel datálva. A szelvény K-i bővítésekor 4, É-D-i tájolású, párhuzamosan futó árokszakaszk került elő, majd egyre intenzívebben bontakozott ki egy késő szarmata kori, 4. századra datálható település nyoma. Az objektumokból közepes mennyiségű leletanyag került napvilágra, jellemzően kerámia.

A humuszolást az É-D-i irányú műútig folytattuk, majd a D-i irányba tartó kiszélesedés irányába mentünk tovább. Az É-D-i műút mellett nagyobb számú szarmata jelenség került elő, de a D-i kiszélesítés kb. 40 m után objektummentessé vált, így beszüntettük a kutatást.

SZ. WILHELM GÁBOR

374. Szeged-Algyő, Pörös-ér

(Csongrád megye) Sza, Kk

Az M43 autópálya 15. sz. lelőhelyének ÉNy-i végén 9, közel 150 m hosszú és együtt 12 m széles, átlagosan 1 m mély árkot találtunk. A lelőhely K-i felében gödrökből és karámokból álló szarmata település nyomaira bukkantunk. Ezek az objektumok nem az árokrendszer által kerített településhez tartozhatnak, mivel az objektumok egy része vágja az árkokat. A település elsősorban gödrökből és kerítőárkokból áll, eddig mindössze 4 földbe mélyített házat, valamint két füstölőt találtunk. Ezek alapján feltételezhető, hogy egy nagyméretű település – valószínűleg déli – szélét találtuk meg itt.

A feltárt 323 objektum szarmata korinak tartható, ez alól csak 5 karámárok jelent kivételt, melyek késő középkori leleteket tartalmaztak.

FOGAS OTTÓ

375. Szeged-Algyő, Pörös-ér (CSMD 18. lh.)

(Csongrád megye) Sza

A lelőhely Algyő határának Ny-i részén található, a 47. sz. műúttól Ny-ra, kb. 150 méterre, a korabeli Pörös-ér mentén. A gázvezeték nyomvonala, a felszíni nyomok alapján 250 m hosszan metszette a lelőhelyet. A gépi földmunka a szelvény Ny-i részében kezdődött és K-i irányba haladt. A régészeti objektumok a lelőhely középső részén sűrűsödtek, de K-i és Ny-i irányban is előfordultak elszórtan.

A humuszréteg váltakozó vastagságú, 60–120 cm volt. A szelvény Ny-i részében egy mélyebb fekvésű, korabeli mederrészt találtunk, a felület a többi szakaszon egyenletes volt. Összesen 39 szarmata korú objektumot tártunk fel 3413 m²-en.

SÓSKUTI KORNÉL

376. Szeged-Algyő, SZBT-2 gyűjtőállomás

(Csongrád megye) Sza

A Szőreg-1 Biztonsági Gáztározó építéséhez kapcsoló-